

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra hudební výchovy

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Pedagogické ovlivňování volného času prostřednictvím vokálních činností

Název práce v anglickém jazyce

Veronika Pařízková

Vedoucí práce: MgA. Jiřina Dvořáková, Ph.D.

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Hudební výchova a sbormistrovství se zaměřením na vzdělávání

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Pedagogické ovlivňování volného času prostřednictvím vokálních činností vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha, 6. 12. 2021

Touto cestou bych ráda poděkovala MgA. Jirině Dvořákové, PhD. za pomoc a cenné rady při vedení mé bakalářské práce. V neposlední řadě bych ráda poděkovala své rodině a přátelům za podporu.

ABSTRAKT

Bakalářská práce Pedagogické ovlivňování volného času prostřednictvím vokálních činností popisuje volný čas, jeho stručnou historii spjatou s osobností Ferdinanda Vacha a vznikem prvního pěveckého tělesa u nás.

Práce se zabývá institucemi, které v Čechách zajišťují pedagogické ovlivňování volného času zaměřených na hudební činnosti. Zaměřuje se na vedení pěveckých útvarů včetně hudebně-psychologických aspektů potřebných k vokálním činnostem, osobností spojených s pěveckými celky a realizace sborové zkoušky.

Pozornost v práci je též věnována výběrovým dětským pěveckým sborům z České republiky a jejich reprezentaci jak na celostátních, tak mezinárodních soutěžích a přehlídkách.

Cílem této práce je shrnutí výuky mimo vyučování za využití pěveckých činností. Základní metodou k sepsání práce je zvoleno pozorování a analýza. Jako pomocná metoda slouží rozhovor.

KLÍČOVÁ SLOVA

Volný čas, výchova mimo vyučování, Ferdinand Vach, pěvecký zájmový útvar, dětské pěvecké sbory

ABSTRACT

The bachelor thesis Pedagogic influence of free time through vocal activities describes the use of free time and its history connected to the persona of Ferdinand Vach and with the genesis of the first choir for youngsters in Czech Republic.

This work's main topic are the institutions that offer pedagogic influences on free time in the domain of musical activities. It focuses on the choirs as well as other singing ensembles, and the psychological aspects, the required leadership and the personalities connected to them.

This thesis also pays attention to some selected children's choirs and their representative display in both national and international contests and conventions. The aim of this work is the collection of data about vocal training and education outside of the conventional classroom. The central methods used in the process were observation and analysis. An interview is used like an assistant method.

KEYWORDS

free time, education outside of the classroom, FV, free time singing group, children's choir

Obsah

1 Úvod.....	8
2 Volný čas a jeho specifikace	9
2.1 Výchova ve volném čase a její funkce	9
2.2 Cíle, podmínky a prostředky výchovy ve volném čase.....	12
2.3 Požadavky na realizaci výchovy ve volném čase.....	12
3 Stručná historie výchovy mimo vyučování	14
4 Osobnost F. Vacha a jeho přínos pro volný čas	15
4.1 Život Ferdinanda Vacha	15
4.2 Pěvecké sdružení moravských učitelů.....	16
5 Instituce zajišťující pedagogické ovlivňování volného času.....	18
5.1 Školy a školská zařízení, ve kterých probíhá zájmové vzdělávání	18
5.1.1 Středisko volného času.....	18
5.1.2 Školní družina	19
5.1.3 Školní klub	20
5.1.4 Základní umělecká škola.....	20
5.1.5 Základní škola s rozšířenou výukou hudební výchovy	20
5.2 Školská výchovná a ubytovací zařízení	22
5.2.1 Domov mládeže a internát.....	22
6 Vedení pěveckého zájmového útvaru	23
6.1 Základní hudebně-psychologické aspekty pro zajištění realizace vokálních činností ...	23
6.1.1 Hudební vlohy	23
6.1.2 Hudební schopnosti	23
6.2 Osobnosti zajišťující hudebně-pedagogickou činnost v pěveckém útvaru	28
6.2.1 Sbormistr	28
6.2.2 Korepetitor	28
6.2.3 Hlasový poradce.....	29

6.3	Struktura sborové zkoušky	29
6.3.1	Pěvecké dýchání	29
6.3.2	Hlasová výchova a rozezpívání	30
6.3.3	Motivace na skladbu	30
6.3.4	Nácvik písně	30
7	Pěvecké sbory a sdružení	33
7.1	Severáček	33
7.2	Královéhradecký dětský sbor JITRO	33
7.3	Motýli Šumperk	34
7.4	Ondrášek Novojičínský sbor ZUŠ	34
7.5	Kvítek Dačice	34
7.6	Dětské a mládežnické sborové studio Permoník	35
7.7	Radost Praha	35
7.8	Pueri Gaudentes	35
7.9	Pražská kantiléna	36
7.10	Kühnův dětský sbor	36
7.11	DPS Poupata	37
8	Sborové přehlídky a soutěže	38
8.1	Celostátní přehlídka školních dětských sborů	38
8.2	Jarní petrklíč	38
8.3	Svátky písní Olomouc	38
9	Závěr	39
10	Seznam použité literatury	40
10.1	Bibliografie	40
10.2	Internetové zdroje	41
10.3	Prameny	42

1 Úvod

Hudba provází člověka již od nepaměti. Dítě slyší hlas své matky již v prenatalním období života a po narození se s hudbou setkává mnohem více. Ve věku do tří let je dítěti hudba zprostředkována hlavně v rodinném prostředí, čímž jsou myšleny písně, které slyší v rámci rodinného kruhu, nebo písně zaznívající z hudebních médií. Později se setkává se systematicky vedenou hudební výchovou v institucích, které neodmyslitelně patří do jeho života – mateřské, základní, případně střední či vysoké škole. Hudba může však ovlivňovat i volný čas dítěte, například ve školní družině či při hře s kamarády.

Nejzákladnějším hudebním projevem je zpěv. S prvním odborným vedením našeho hlasu se setkáváme již v mateřské škole, a to prostřednictvím zpěvu nejrůznějších lidových písní, rozpočítávkadel a rytmických říkadel. Již během mladšího školního věku se náplň volného času u většiny dětí značně diferencuje, a to mnohdy v pozitivním slova smyslu ústí ve volbu hudebního zájmového útvaru.

Ve své bakalářské práci se zabývám právě využitím volného času prostřednictvím hudby, zejména sborovým zpěvem. Rozhodla jsem se práci na toto téma napsat především díky kladnému vztahu k hudbě a sborovému zpěvu.

Cílem mé bakalářské práce na téma *Pedagogické ovlivňování volného času prostřednictvím vokálních činností* je stručná charakteristika výchovy mimo vyučování v kontextu hudební výchovy, jejích funkcí, stručné historie, která je spjata s osobností Ferdinanda Vacha a elementární popis institucí zajišťujících pedagogické ovlivňování volného času v rámci pěveckých činností.

Ve své práci se též opírám o psychologické aspekty, které jsou předpokladem k zajištění vokálních činností, vedení zájmového pěveckého útvaru. V práci jsou zmíněny i některé konkrétní výběrové dětské pěvecké sbory, které v České republice působí.

Hlavní metody, které jsem využila při psaní této práce, byla analýza odborných pramenů a obsahová analýza. Jako pomocná metoda byl využit rozhovor.

2 Volný čas a jeho specifikace

Volný čas je součástí života nás všech. Je to část lidského života, kterou vyplňujeme čas mimo práci a čas vázaný, zahrnující biologické potřeby, chod domácnosti a rodiny a další nutné mimopracovní povinnosti. Každý z nás během svého života vstupuje do nejrůznějších prostředí, kde se setkává s volnočasovými aktivitami. Způsobů, jak využít volného času, je mnoho a u dětí a mládeže je velice důležité trávit jej organizovaně. Znamená pro ně totiž dlouhodobou perspektivu do života a výchovy, ale také šanci na jejich rozvoj a seberealizaci. Aby děti využívaly volný čas smysluplně, je zapotřebí funkce rodiny, která je jednak primárním prostředím, ve kterém dítě vyrůstá, ale také příkladem. Rodiče by tedy měli dětem ukázat možnosti, jak volný čas využívat, aby byl pro ně přínosem a přispěl tak k jejich dobrému životnímu stylu a utváření dobré osobnosti.

2.1 Výchova ve volném čase a její funkce

Využití volného času se formuje již v dětství a jeho základy si člověk ponechává po celý svůj život. Důležitou součástí pro formování volného času je školní docházka. Děti jsou tedy ovlivňovány nejen z rodiny, ale také ze strany školských zařízení.

Z výchovných důvodů je pedagogické ovlivňování volného času přímo žádoucí. Děti tráví svůj volný čas v nejrůznějších prostředích jako je domov, škola, veřejná prostranství a zařízení určená pro výchovu mimo vyučování. Všechna tato prostředí mají své klady i zápory, mezi něž patří bezpečnost, pedagogické vedení, rozmanitost, pozitivní a negativní vzory, dozor, volba aktivit či kontakt s vrstevníky. Mnoho dětí tráví svůj volný čas na veřejných prostranstvích bez dohledu a zájmu dospělých. Trávení volného času tímto způsobem však ohrožuje jejich výchovu a bezpečnost. Společnost by však měla mít zájem na tom, aby děti využívaly svůj čas tak, aby pro ně byl přínosem.

S výchovou mimo vyučování úzce souvisí pojem pedagogika volného času, která je jednou z pedagogických disciplín. Soustředí se na výchovu ve volném čase, jejími cíli, podmínkami a prostředky, pedagogickým ovlivňováním a zhodnocováním. Pozoruje vývoj osobnosti člověka ve volném čase v různých věkových obdobích a to od dětí, až po seniory.

„Kromě pojmu výchova mimo vyučování se často používá termínu pedagogika volného času. Oba pojmy nejsou synonyma, mají však k sobě velmi blízko. V prvním případě se jedná o označení jedné z oblastí výchovy, v druhém případě o vědní obor, který se zabývá teoretickými i praktickými aspekty výchovy ve volném čase. Kromě ovlivňování volného času však výchova

mimo vyučování zahrnuje i jiné oblasti, např. přípravu na školu a upevňování hygienických kulturních návyků.“¹

Výchova mimo vyučování v nejčastějším chápání je vymežována čtyřmi znaky:

- probíhá mimo povinné vyučování;
- probíhá převážně ve volném čase;
- probíhá mimo bezprostřední vliv rodiny;
- je institucionálně zajištěna.²

Výchova ve volném čase má svá specifika v oblasti cílů, podmínek i pedagogických prostředků. Zároveň ale plní i své specifické funkce, mezi něž zahrnujeme funkci výchovně-vzdělávací, zdravotní, sociální a preventivní. Jednotlivé organizace a zařízení plní tyto funkce v různé míře a různými způsoby.

„Pojetí a význam jednotlivých funkcí se měnilo i v průběhu historického vývoje. První instituce, které poskytovaly péči dětem školního věku po vyučování, vznikaly již v průběhu 19. století – různé spolky, dobročinné organizace, charita, později obecní útulky. Zaměřovaly se na práci s dětmi z chudých rodin, jejich funkce byla zejména sociální. Děti bylo třeba ohlídat, poskytnout nezákladnější stravu a zaměstnat je užitečnou činností, aby nezlobily, nepáchaly nepravosti. Toto pojetí se v průběhu vývoje měnilo, v současné době je za nejvýznamnější funkci považována výchovně- -vzdělávací. Ostatní funkce tím neztrácejí na významu. Jejich plnění je však vždy ovlivňováno a usměrňováno výchovně-vzdělávacími záměry.“³

Výchovně-vzdělávací funkce spočívá v ovlivňování osobnosti vychovávaných jedinců. Volný čas působí na psychickou, sociální a fyzickou stránku osobnosti, rozvíjí její rozumové schopnosti, emoce a vlastnosti. Podmínky pro správné plnění výchovně-vzdělávací funkce spočívají v pestrých a zajímavých činnostech, díky kterým lze jedince, ať už děti, mládež nebo dospělé, motivovat k žádoucímu využívání volného času, k získávání nových zkušeností a dovedností a k uvědomění si významu celoživotního vzdělávání. Při tomto procesu se zároveň rozvíjejí procesy poznávání, utvářejí se očekávané rysy osobnosti a vytvářejí se názory na život,

¹ PÁVKOVÁ, J., HÁJEK, B., HOFBAUER, B., HRDLIČKOVÁ, V., PAVLÍKOVÁ, A. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 2002, s. 38

² HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. Praha: Portál, 2008. str. 67

³ PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2014, s. 17

svět a společnost kolem nás. Volnočasové aktivity a úspěch v nich přináší uspokojení, kladné sebehodnocení, prohlubování zájmů a příležitost k seberealizaci.

Zdravotní funkce doplňuje funkci výchovně-vzdělávací, neboť veškeré výchovné působení a veškeré aktivity podporují zdravý tělesný, duševní i sociální vývoj jedinců. K tomu pedagogovi napomáhá mnoho příležitostí:

- Uzpůsobení režimu dne tak, aby odpovídal lidským biorytmům a vyhovoval individuálnosti člověka. To spočívá ve střídání činností různých charakterů.
- Podněcování k pohybovým aktivitám, obzvláště u dětí školního věku, které pohybu během vyučování moc nemají.
- Vedení ke zdravé stravě, vytváření a upevňování správných stravovacích návyků. Mezi to patří také dodržování pitného režimu.
- Upevňování hygienických návyků jako je osobní hygiena, péče o osobní věci a hygiena prostředí, ve kterém výchova probíhá.
- Dodržování zásad bezpečnosti práce, které jsou stanovené právním předpisem.

Sociální funkce se nejčastěji chápe jako péče o děti, zajištění jejich bezpečnosti a odpovídajícího zaměstnání po skončení vyučování. V tomto pojetí sociální funkci plní hlavně školská zařízení (školní družina), ale také výchovná a ubytovací zařízení (domov mládeže, škola v přírodě), zařízení pro ústavní a ochrannou výchovu a zařízení sociální péče. Sociální funkce však může mít i jiné pojetí, kterým je navazování nových sociálních vztahů s lidmi se stejnými zájmy a s ním související rozvoj sociálních kompetencí, komunikativních dovedností a socializaci člověka. Tuto funkci ale lze také chápat jako příležitost k vyrovnání rozdílů mezi podmínkami dětí v jednotlivých rodinách. Do jisté míry tím lze pomoci dětem z problematičtějšího nebo méně podnětného rodinného prostředí.

Preventivní funkce přechází negativním jevům, jako je lhaní, neukázněnost, krádeže, útoky z domova a záškoláctví, agresivita, šikana, vandalismus, zneužívání drog a případná závislost na nich, projevy netolerance, rasismu apod. Vhodně zvolené volnočasové aktivity slouží též jako primární prevence, neboť u dítěte, které má své zájmy a tudíž správně využívá volný čas, je méně pravděpodobné, že se u něj projeví některý ze zmíněných patologických jevů.

2.2 Cíle, podmínky a prostředky výchovy ve volném čase

Cíl, podmínka a prostředek jsou v pedagogice velmi důležité. Pedagog při svém působení musí stanovit nějaký výchovný cíl, tedy předem si určí, čeho chce u vychovávaných jedinců dosáhnout. Základním znakem výchovy je právě cílevědomost. Pro dosažení pedagog zvolí správné prostředky, jimiž lze za určitých podmínek cílů dosáhnout a hodnotí výsledky.

Výchovné cíle lze stanovit např. podle věku, podle druhu výchovné instituce nebo podle druhu činnosti. Výchova ve volném čase má své obecné cíle, ale i cíle dílčí, specifické. Mezi obecné cíle považujeme naučit jedince hospodařit s volným časem a oceňovat ho jako významnou životní hodnotu. Z tohoto obecného cíle můžeme vyvodit celou řadu dílčích cílů, mezi nimiž najdeme např. rozvíjení zájmů, objevování a rozvíjení specifických schopností či naučení jedince vhodně využívat materiálních prostředků pro trávení volného času. Své specifické cíle mají pak jednotlivé oblasti zájmových činností.

Výchova probíhá za složitých podmínek. Můžeme je rozlišit na vnitřní a vnější, přičemž vnitřními podmínkami se rozumí hlavně věkové a individuální rozdíly vychovávaných. Vnější podmínky zahrnují prostory, jejich materiálního vybavení, ale také jedinců a sociálních skupin, které výchovu nějakým způsobem ovlivňují. Z hlediska vnitřních podmínek je potřeba respektovat individuální znaky osobnosti, jejich zájmy, schopnosti a potřeby. Vnější podmínky jsou uzpůsobeny typu vzdělávací instituce a měly by vždy vyhovovat výchovným záměrům a činnostem, které v jednotlivých institucích probíhají.

K dosahování cílů je potřeba volit dobré prostředky. V nejširším smyslu se jedná o všechny předměty a jevy, které jsou potřebné ke splnění cíle. Mezi prostředky lze zahrnout výchovné subjekty (školská zařízení), obsah výchovy, výchovné metody a formy, materiální prostředky a využívání mimovýchovných vlivů.

2.3 Požadavky na realizaci výchovy ve volném čase

Pro správné naplnění výchovných cílů je nezbytné znát podmínky výchovy a zvolit vhodné výchovné prostředky. Požadavky výchovy mají různou míru obecnosti. Nejobecnější požadavky jsou známé jako pedagogické principy a patří mezi ně např. požadavek vědeckosti, demokratičnosti, humanity či spojení teorie s praxí. Konkrétnější požadavky bývají známé jako pedagogické zásady, např. zásada přiměřenosti, cílevědomosti, názornosti apod. Tyto

požadavky platí pro všechny oblasti výchovy, avšak každá oblast výchovy má též svoje specifické požadavky.

Patří mezi ně zejména:

- požadavek pedagogického ovlivňování volného času,
- požadavek dobrovolnosti,
- požadavek jednoty a specifičnosti vyučování a výchovy mimo vyučování,
- požadavek aktivity,
- požadavek seberealizace,
- požadavek pestrosti a přitažlivosti,
- požadavek zajímavosti a zájmového zaměření,
- požadavek odpočinkového a rekreačního zaměření,
- požadavek citlivosti a citovosti,
- požadavek sociálního kontaktu⁴

Základními požadavky výchovy ve volném čase patří požadavek pedagogické ovlivňování volného času a dobrovolnosti.

⁴ PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času*. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2014 str. 23-24

3 Stručná historie výchovy mimo vyučování

Stejně jako jiné oblasti má i výchova mimo vyučování a volný čas své začátky. Volný čas jako pojem je v naší historii uváděn přibližně dvě stě let, ovšem volný čas jako součást lidského života sahá až do starověku. Neplatilo to však pro všechny obyvatele, ale pouze pro vyšší vrstvy společnosti, zbytek obyvatel vůbec nepoznalo, co to volný čas je.

Počátky výchovy mimo vyučování sahají do roku 1648, kdy se po skončení třicetileté války změnil životní styl lidí. Vznikaly kluby a spolky určené pro dospělé. Tím, že se zkracovala pracovní doba, bylo více času na divadla, sportovní akce a turistiku. Vznikaly také zájmové organizace. Nutno připomenout osobnost Jana Amose Komenského, který ve svých dílech zmiňuje život v dětských domovech, význam her a přínos školních divadel ve výchově dětí.

Další významnou osobností je francouzský filosof a spisovatel 18. století Jean-Jacques Rousseau, který se ve své práci a filozofických spisech věnuje náplni volného času. Důkazem toho je jeho filozofický román Emil. Rousseau byl inspirací pro švýcarského filozofa Johanna Heinricha Pestalozziho, který je díky jeho práci s dětmi bez domova považován za prvního evropského učitele a vychovatele.

První organizace pro péči a využití volného času vznikla roku 1844 v Londýně YMCA, jejímž cílem byla křesťanská pomoc mladým lidem. Na tuto organizaci poté navazovaly další po celém světě, také u nás. Vývoj výchovy mimo vyučování byl ale přerušen válkou.

Začátkem 20. století u nás vzniklo skautské hnutí, díky němuž měly děti své klubovny, sportovní zařízení k využití volného času a tábory. Po druhé světové válce bylo potřeba znovu obnovit zařízení pro volný čas, byla tedy zřízena síť pionýrských domů, které byly k dispozici pro všechny děti a mládež a nabízely různé druhy aktivit.

4 Osobnost F. Vacha a jeho přínos pro volný čas

4.1 Život Ferdinanda Vacha

Ferdinand Vach se narodil 25. února 1860 v Jazlovicích u Říčan. Narodil se do kantorské rodiny s dlouhodobou učitelskou a hudební tradicí. Jeho otec Josef Vach byl učitelem a varhaníkem.. Rok po jeho narození se odstěhovali do Zdislavic u Vlašimi, takže své rodné město nepoznal. Začal zde chodit do obecné školy a o 6 let později se znovu stěhovali, tentokrát do Louňovic pod Blaníkem, kde se měl jeho otec stát řídícím učitelem. Finanční situace rodiny ale nebyla příznivá, a tak vyslali teprve devítiletého Ferdinanda do Prahy, aby působil jako altista ve Strahovském klášteře. Během dospívání byl nucen Prahu opustit a vrátil se domů. Do ruchu velkoměsta se nakonec ale vrátil o několik let později, kde se přihlásil na pražskou varhanickou školu. Po půl roce ze školy odešel a přijal místo podučitele v Soutnicích v Čechách. V letech 1878 a 1880 působil v obecné škole v Lešanech u Netvořic. Učitelská práce ho příliš nenaplňovala, jeho snem již od dětství bylo stát se profesionálním hudebníkem. Roku 1880 odjel do Srbska, kde nastoupil jako sbormistr u církevního pěveckého spolku místo jeho těžce nemocného bratra Josefa. Nebyl zde spokojen, úroveň spolku nespĺňovala jeho očekávání, a tak se po dvou letech vrátil zpět do Prahy, kde opět začal studovat varhanickou školu. Zde byl pod přísným vedením F. J. Skuherského. „*Mladý kantor z české vesničky plnými doušky přijímal theoretické poučky, tvořil úkoly z nauky o harmonii, kontrapunktu, forem, cvičil se ve hře na varhany, v číslovaném basu, v modulaci a preludování bez přípravy, v rituálním zpěvu, chorálu, církevním zpěvu, také v instrumentaci, hře partitur a poslouchal přednášky z dějin hudby.*“⁵ Do toho působil jako sbormistr v Karlíně, kde také bydlel. Na živobytí si vydělával jako učitel hry na klavír v hudebním ústavu Josefa Jandovského.

Na jaře 1886 nastoupil na kapelnické místo u divadelní společnosti Františka Pokorného, která často hostovala v moravských městech. Když byli jednou v Uherském Hradišti, dostal Ferdinand nabídku ředitele hudební školy Moravan v Kroměříži, kterou 16. července 1886 přijal a stal se tak na dalších devatenáct let nedílnou součástí hudebního života ve městě Kroměříž. Do dění okolo pěveckého sboru Moravan se dostal koncem srpna 1886, kdy byl jmenován místosbormistrem. S Moravanem interpretoval díla Bedřicha Smetany, Antonína Dvořáka a dalších českých skladatelů. Věnoval se skládání i vlastních děl, napsal několik smíšených, mužských a ženských sborů, ale také některé písně pro sbor upravoval. Od 25. září 1886 byl zároveň ředitel kůru a kapelníkem při chrámu sv. Mořice v Kroměříži. Oženil se

⁵ ŠTĚDRŮŇ, Bohumír. *Ferdinand Vach*. Praha. Česká akademie věd a umění, 1941. s. 8

s hudebně vzdělanou Karlou Kleinovou, kterou poznal u divadelní společnosti Františka Pokorného. Narodili se mu čtyři synové, z toho jeden zemřel krátce po narození. V roce 1888 začal vyučovat zpěv na gymnáziu a později na učitelském ústavu.

Na učitelském ústavu patřila hudba mezi nejdůležitější předměty, Ferdinand Vach vyučoval nauku o hudbě a zpěvu, hru na klavír a na housle. Později byly do školy zakoupeny i varhany, které začal také vyučovat, ale nejprve musel složit státní zkoušky ze hry na klavír a varhany, a tak 5. listopadu 1890 stanul před komisí složenou z J. B. Förstera, Z. Fibicha a A. Bennewitze. Od toho dne měl státní zkoušky ze všech předmětů – zpěvu, houslí, klavíru a varhan.

V roce 1903 spojil své žáky a starší učitele a vytvořil Učitelský dorost kroměřížského pedagogia (později Pěvecké sdružení moravských učitelů).

V roce 1905 opustil Kroměříž a stal se učitelem na Učitelském ústavu v Brně. Vystřídal zde Leoše Janáčka, který odešel do penze. V roce 1912 založil Moravský smíšený sbor učitelský, jehož aktivita postupně upadala a spolek zanikl. Předtím ale Vach vyčlenil ženskou část a založil Sbor moravských učitelek. Po 16 letech činnosti přijal sbor název Vachův sbor moravských učitelek a stal se důstojným protějškem PSMU.

Po více než čtyřiceti letech pedagogického působení odešel Ferdinand Vach v roce 1925 do penze. Ale penze pro něj neznamovala odpočinek, roku 1929 se stal předsedou Klubu moravských skladatelů a stále se věnoval komponování. Skládal především symfonická a koncertní díla.

Ferdinand Vach zemřel 16. února 1939 v Brně. *„K pohřbu Vachovu 18. února, jenž byl vypraven nákladem města Brna ze starobrněnského kláštera, přišla se též rozloučit jeho oblíbená Kroměříž, obě sdružení zapěla dojemné skladby, zvláště PSMU dalo hluboký výraz svým citům přednesem Foerstrova sboru: Otcí.“*⁶

4.2 Pěvecké sdružení moravských učitelů

V roce 1903 přišel Ferdinand Vach s myšlenkou nové koncepce sborového zpěvu, který se měl svou interpretací vyrovnat kvalitě instrumentálních souborů. Podle jeho představ minimálně šedesátičlenného mužského sboru založil Pěvecké sdružení moravských učitelů. V tomto sboru panovala přísná pravidla, která musel každý člen striktně dodržovat. Byla povinná účast na

⁶ ŠTĚDRŮŇ, Bohumír. *Ferdinand Vach*. Praha. Česká akademie věd a umění, 1941. s. 49

všech zkouškách a vystoupeních, během zkoušek panovala naprostá kázeň, členové museli přesně intonovat a interpretace skladeb byla zásadně z paměti.

Tímto krokem se Ferdinandu Vachovi podařilo položit základy moderní sborové interpretace a podnítit tak založení nových pěveckých sborů, ale také vznik nových a osobitých sborových děl.

Pěvecké sdružení moravských učitelů se tak díky své kvalitě už v roce 1905 podívalo do ciziny a sklízelo velké úspěchy. Po Ferdinandu Vachovi sbor převzal Prof. Jan Šoupal, pod jehož vedení PSMU vzkvétalo a dosáhlo suverénních vítězství na mezinárodních soutěžích.

V roce 1964 převzal sbor hudební skladatel a teoretik Prof. Antonín Tučapský. Ten do činnosti sboru vnesl mnoho nových progresivních prvků. Krátkou chvíli v PSMU působil i Oldřich Halma, po kterém na dlouhých čtyřicet let stanul v čele sboru Prof. Lubomír Mátl. V roce 2015 převzal vedení Mátlův žák Jiří Najvar, který PSMU vede dodnes.

Sbor zahrnuje ve svém repertoáru nejrozličnější skladby předních českých skladatelů, mezi nimiž můžeme zmínit například Bedřicha Smetanu, Bohuslava Martinů, Leoše Janáčka, Petra Ebena či Antonína Tučapského. Kromě českých autorů v jejich repertoáru nalezneme i skladatele ostatních národností a to od renesance až po současnost.

5 Instituce zajišťující pedagogické ovlivňování volného času

Aktivity a instituce volného času jsou dnes nedílnou součástí našich životů. Podle ustanovení školského zákona (zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání) jsou do školských zařízení pro zájmové vzdělávání (vyhláška č.74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání) zahrnuta střediska volného času (což jsou domy dětí a mládeže a stanice zájmových činností), školní družiny a školní kluby. Mezi ubytovací a výchovná zařízení (vyhláška č. 108/2005 Sb., o školských, výchovných a ubytovacích zařízeních a školských účelových zařízeních, ve znění pozdějších předpisů) patří domovy mládeže, internáty a školy v přírodě.⁷

Hlavním garantem výchovy mimo vyučování je Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (zkráceně MŠMT). Je zřizovatelem mnoha volnočasových institucí, napomáhá koordinaci a financování činnosti společenských organizací pro mládež.

Výchova mimo vyučování a zájmové vzdělávání se svou prací velmi liší od vzdělávání ve škole. Hlavním rozdílem je, že účast v zařízeních není stanovena povinností, ale je podmíněna především dobrovolným a samostatným rozhodnutím. Při vzdělávání je kladen důraz na individuální přístup a program je přizpůsoben úrovni zájmů, nepodléhá vzdělávacím standardům. Prostory jsou uzpůsobeny kreativitě a tvořivosti, jsou snadno měnitelné pro rozmanité formy a metody práce.

5.1 Školy a školská zařízení, ve kterých probíhá zájmové vzdělávání

5.1.1 Středisko volného času

Mezi střediska volného času řadíme Dům dětí a mládeže (zkráceně DDM) a stanice zájmových činností. Dům dětí a mládeže nabízí širokou zájmovou činnost, na rozdíl od stanice zájmových činností, která se soustředí pouze na jednu zájmovou oblast. Služby středisek volného času mohou využívat děti, žáci, studenti, pedagogové či rodiče s dětmi. Jejich hlavním cílem je motivovat a podporovat v rozvoji osobnosti, k získávání klíčových kompetencí a zejména vést ke smysluplnému využívání volného času za pomoci bezpečného prostředí a zkušených pedagogů. Poskytují metodickou, odbornou a případně materiální pomoc všem jedincům, kteří se zájmového vzdělávání účastní. Zpravidla vykonávají činnost po celý školní rok včetně dnů, kdy vyučování ve škole neprobíhá.

⁷ HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. Praha: Portál, 2008. str. 141

Střediska organizují pravidelné kroužky pro stálou skupinu účastníků, podílejí se na soutěžích a přehlídkách, organizují jednorázové i dlouhodobé aktivity, kurzy a ostatní vzdělávací akce, různé tábory, či adaptační programy související s primární prevencí.

Ve školním roce 2014/15 existovalo 312 středisek volného času. Tato zařízení navštěvovalo 272 744 účastníků, z nichž největší podíl tvořili žáci (74,1 %) a děti (13,5 %). Kontinuálně dochází k nárůstu zájmu, proto ve školním roce 2016/17 existovalo již 321 středisek volného času. Tato zařízení navštěvovalo 296 248 účastníků, z nichž největší podíl tvořili žáci (75,9 %) a děti (13,0 %). Počet účastníků každoročně roste, během pěti sledovaných let se zvýšil o 10,4 %.⁸

5.1.2 Školní družina

Školní družiny patří mezi zařízení s dlouholetou tradicí. Školní družiny (dále ŠD) zpravidla existují v ZŠ (příp. v jiném typu škol určeným žákům mladšího školního věku) nebo mohou být zřízeny jako samostatná zařízení a sloužit žákům jedné či více škol.⁹

Školní družiny jsou přednostně určeny pro žáky prvního stupně, jsou děleny na jednotlivá oddělení, která jsou o kapacitě maximálně 30 žáků. Nejvyšší počet stanovuje ředitel školy s ohledem na druh vykonávané činnosti. Přihlášení žáci mají zpravidla pravidelnou docházku do ŠD. Ve výjimečných případech může být do ŠD zařazen i žák druhého stupně ZŠ, musí k tomu ale mít odůvodnění.

Školní družina je v provozu ve školních dnech, ale může být v provozu i během prázdnin a ve dnech pracovního volna. Nabízí dětem pravidelnou, příležitostnou, ale i spontánní činnost pro odpočinek, relaxaci, rekreaci a případnou přípravu na vyučování, jedná se zde o každodenní pedagogickou práci s dětmi v jednotlivých odděleních. Základní formou činnosti ve školní družině je hra, která přináší kladné emoce a zážitky.¹⁰ Příležitostné akce a aktivity jsou zpravidla určeny pro širší veřejnost a rodiče a jsou nad rámec jednotlivých oddělení. Patří mezi ně například karnevaly, besídky, vánoční a velikonoční trhy, slavnosti či sportovní dny. Družina zahrnuje i odpočinkové činnosti, které napomáhají k odstranění únavy a zpravidla jsou do programu zařazeny po obědě, případně v ranní družině před vyučováním.

⁸ Zdroj: <https://www.msmt.cz/mladez/strediska-volneho-casu>

⁹ HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. Praha: Portál, 2008. str. 144

¹⁰ HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. Praha: Portál, 2008. str. 147

5.1.3 Školní klub

Školní klub je na rozdíl od školní družiny určen starším žákům, tedy žákům druhého stupně. Školní klub a školní družina mohou tvořit jeden celek a podílet se na spoluorganizaci činností. Základem činností ŠK jsou zájmové aktivity organizované formou různých kroužků, příležitostných akcí a aktivit i průběžnou nabídkou spontánních činností.¹¹ Účast pro žáky je ve školním klubu dvojího typu. Mohou se přihlásit k pravidelné docházce nebo pouze do některých kroužků, které školní klub nabízí. Školní klub je stejně jako školní družina otevřen ve dnech školního vyučování, případně prázdnin.

5.1.4 Základní umělecká škola

Základní umělecká škola poskytuje vzdělávání v jednotlivých uměleckých oborech a připravuje po studium učebních a studijních oborů ve středních školách uměleckého zaměření a v konzervatoři, připravuje také odborně pro studium na vysokých školách s uměleckým zaměřením.¹² V základních uměleckých školách jsou zpravidla zřizovány obory hudební, výtvarné, literárně-dramatické a taneční. Základní umělecká škola nabízí studium v jednotlivých oborech nejen pro děti základních a středních škol, ale nabízí i studium pro dospělé.

5.1.5 Základní škola s rozšířenou výukou hudební výchovy

Zakladatel první školy tohoto typu byl PhDr. Ladislav Daniel, CSc., který již roku 1966 s pomocí ředitele Základní školy na třídě Svornosti v Olomouci Milana Králíka vytvořil tzv. „olomoucký experiment“. Inspiroval se základní školou s rozšířeným vyučováním hudební výchovy z Maďarska. Experiment sklidil velký úspěch, na náslechové hodiny se do Olomouce sjíždělo mnoho pedagogů z Československa i ze zahraničí. Po změně vedení školy byl projekt přerušena a po několika letech znovu obnoven. Základní škola na třídě Svornosti v Olomouci tak dala svým hudebně-pedagogickým počínáním v oblasti hudební výchovy vzor dalším školám, které začaly zakládat třídy s rozšířenou výukou hudební výchovy. Tento rozmach škol s rozšířenou výukou hudební výchovy se v Československu rozvinul v 80. letech 20. století.

Podle metodického pokynu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy z roku 1991 vychází základní školy s rozšířenou výukou hudební výchovy z úzkého spojení základní školy se základní uměleckou školou. Úzká spolupráce těchto institucí umožňuje dětem navýšit hodiny hudební výchovy tak, aby nebyla ohrožena dotace povinných předmětů a zároveň nebyl

¹¹ HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. Praha: Portál, 2008. str. 147

¹² JŮVA, Vladimír. *Základy pedagogiky pro doplňující pedagogické studium*. Brno: Paido, 2001. str. 118

překročen limit vyučovacích hodin. Základní umělecké školy měly v tuto chvíli zajistit výuku hry na nástroj a existenci instrumentálních souborů. Z toho vyplývá, že by ZŠ a ZUŠ měly být umístěny v dostatečné blízkosti u sebe, případně by ZUŠ měla být součástí prostor základní školy.

Základní škola zajišťuje časovou dotaci hudební výchovy na tři vyučovací hodiny týdně, od druhého do osmého ročníku by navíc měl být pro žáky povinný sborový zpěv nebo orchestr.

V současné době se školy s rozšířenou výukou hudební výchovy nachází v Teplicích – Základní škola s rozšířenou výukou hudební výchovy Maršovská, na které vyučují osobnosti jako Mgr. Helena Mazzolini a Mgr. Jana Ptáčková, v Litoměřicích - Základní škola Litoměřice, Boženy Němcové 2, kde najdeme hudební osobnost PaedDr. Václava Hanče, který zde působí jako zástupce ředitele, v Liberci – Základní škola Jabloňová, kde je jedním z učitelů PaedDr. Jan Prchal, v Praze v Umělecké a Jakubské ulici nebo v Brandýse nad Labem – Základní škola Na výsluní.

Na rozmachu škol s rozšířenou výukou hudební výchovy se dlouze podílelo mnoho významných hudebně-pedagogických osobností jako např. Pavel Jurkovič, Lenka Pospíšilová, Alena Velanová, Hana Váňová, Alena Tichá. Hudebně-pedagogický systém je na školách rozličný. Pavel Jurkovič se opíral o Orffovu metodu, v Teplicích a Olomouci podle Ladislava Daniela.

5.2 Školská výchovná a ubytovací zařízení

Tato zařízení zajišťují žákům a studentům vzdělávání, sportovní a další zájmové činnosti v době mimo vyučování, celodenní výchovu, stravování a ubytování. Jsou to domovy mládeže, internáty a školy v přírodě.¹³

5.2.1 Domov mládeže a internát

Domov mládeže je školské zařízení, které studentům středních a vyšších odborných škol poskytuje ubytování, stravování a kvalifikované výchovné působení, učí je plnohodnotně využívat volný čas. Podobně jako u ostatních zařízení, může být domov mládeže zřízen pro jednu střední školu či učiliště. Může ale fungovat samostatně a sloužit tak pro více škol. Žáci jsou rozděleni do skupin v počtu 20-30 žáků (při složení skupiny pouze studenty VOŠ může být počet navýšen na 40-50 žáků). Přípravě na vyučování je v DM kladen důraz, jedná se o dobu studijního klidu a neměla by být rušena jinými činnostmi. Doba přípravy je určena podle studijní náročnosti a vyspělosti žáků, žáci prvních ročníků mají tedy režim přísnější.

Internáty jsou určeny pro děti a žáky se zdravotním postižením a navazují na činnost škol pro ně zřízených.¹⁴

¹³ HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. Praha: Portál, 2008. str. 147

¹⁴ HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. Praha: Portál, 2008. str. 148

6 Vedení pěveckého zájmového útvaru

6.1 Základní hudebně-psychologické aspekty pro zajištění realizace vokálních činností

6.1.1 Hudební vlohy

Když mluvíme o hudebních vlohách, řadíme je do kategorie biologické, tedy vrozené. Hudební vlohy spatřujeme v anatomických a psychofyziologických kvalitách mikrostruktury mozku, nervové soustavy a analyzátorů, zvláště pak sluchového a pohybového. Vytvářejí základ pro emocionální citlivost k hudbě, způsob hudebního vnímání, úroveň hudební aktivity i celkový vztah k hudbě.¹⁵ Za vhodných vnějších podmínek se tato dovednost může změnit v hudební schopnost – reálný předpoklad hudebního projevu. Je pravděpodobné, že se vlohy v nevhodném prostředí nemusí rozvinout a mohou zakrnět. Naopak výrazné hudební vlohy, které se projevují již v raném dětství, běžně označujeme jako hudební nadání a projevují se zvýšeným zájmem o hudbu, jejím vyhledáváním a touhou po hudební seberealizaci. Rozhodujícím předpokladem k úspěšným výkonům v hudební oblasti se často zdůrazňuje faktor dědičnosti.

6.1.2 Hudební schopnosti

Hudební schopnosti považujeme za psychické struktury a vlastnosti jedince, které odpovídají požadavkům hudebních činností a zajišťují jejich přiměřenou úspěšnost.¹⁶ Jejich kvalita a kvantita se mění podle vlohového základu, věku jedince, procesu zrání a podle sociálních vlivů – prostředí a výchově. Hudební schopnosti se tedy vyvíjí z vrozených dispozic dítěte – z hudebních vloh. Při vhodných vnějších podmínkách dochází ke spojení vrozených a získaných základů, které se mohou přetvořit v hudební schopnosti. K tomu je ale potřeba, aby se vlohy stále vyvíjely. V opačném případě mohou vlohy zakrnět.

Klasifikaci hudebních schopností se v psychologii hudby věnovalo mnoho autorů. V České republice se jí zabýval například Milan Holas, František Sedlák či Miloš Kodejška. Níže uvádím klasifikaci podle Františka Sedláka, který schopnosti řadí podle toho, jak se u dítěte vyvíjí – od primárních až po ty, které jsou rozvinuty jako poslední.

¹⁵ SEDLÁK, František a Hana VÁŇOVÁ. *Hudební psychologie pro učitele*. Praha: Karolinum, 2013. str. 50

¹⁶ SEDLÁK, František a Hana VÁŇOVÁ. *Hudební psychologie pro učitele*. Praha: Karolinum, 2013. str. 54

6.1.2.1 Hudební sluch

Hudba patří mezi umění probíhající v čase. Je pomíjivá – po doznění z reálného života mizí a zůstává jen v naší mysli, vzpomínkách a myšlenkách. Má charakter děje, k jehož zachycení je zapotřebí hudebních schopností.

Hudební sluch umožňuje člověku orientovat se v tónovém prostoru a zpracovávat zvukové vlastnosti hudby a jejich vzájemné vztahy – výškové, dynamické, časové a barevné. Vycházíme z předpokladu, že jádro hudebního sluchu tvoří sluchově percepční schopnosti, které umožňují vnímat hudbu, rozlišovat její výstavbové elementy, postihovat jejich vztahy, poznávat známé hudební útvary a klasifikovat přesnost jejich pěveckého či instrumentálního provedení.¹⁷ Sluch je však základem interpretačních a tvořivých činností a v návaznosti na jejich motorické složky je potřeba dbát na část sluchu nazvanou sluchově-motorické vlastnosti. Hudební sluch je tedy komplexní schopnost vnímat hudbu jako uspořádání hudebních prostředků a schopnost umožňující provozování hudby a hudebních činností.

6.1.2.2 Rytmické cítění

Dost často se zaměňují pojmy rytmičké cítění rytmus. Rytmičké cítění neboli smysl pro rytmus patří mezi psychologické kategorie hudebních schopností, kdežto rytmus je myšlený jako výrazový prostředek.

Rytmus představuje pravidelné střídání tónů se stejnou nebo různou délkou. Rytmičké cítění je považováno za schopnost vnímat a prožívat rytmus hudby a následně na něj pohybově reagovat. Patří sem také schopnost napodobovat a vytvářet rytmus.

Běžný pojem rytmičké cítění nevystihuje skutečnou šíři a složitost prožívání hudebního rytmu, které je umožněno hudebně sluchovými schopnostmi, ale uplatňují se v něm hlavně složky motorické. Do rytmičkého cítění tedy neřadíme pouze rytmus, ale také metrum, puls, hybnost a tempo.

Puls chápeme v hudbě jako pravidelné opakování počítacích dob ve stejných časových odstupech.¹⁸ Pulsace je neodmyslitelnou součástí při vnímání hudebního rytmu. Na pulsaci navazuje metrum, které je dáno počtem pulsů mezi opakujícími se důrazy, tedy střídáním lehkých a těžkých dob. J. V. Nazajkinskij jej definuje takto: „Metrum je systém organizování rytmičkého pohybu, založený na zákonitém střídání přízvuchých a nepřízvuchých dob,

¹⁷ SEDLÁK, František a Hana VÁŇOVÁ. Hudební psychologie pro učitele. Praha: Karolinum, 2013. str. 114

¹⁸ SEDLÁK, František a Hana VÁŇOVÁ. Hudební psychologie pro učitele. Praha: Karolinum, 2013. str. 137

projevující se v akcentové pulsaci a v násobnosti délek."¹⁹ Hudební tempo spojujeme s lidskými fyziologickými jevy – srdečním tepem či s klidnou lidskou chůzí.

6.1.2.3 Tonální cítění

Tonální cítění neboli smysl pro tonalitu vyrůstá z evropské hudby z 18. a 19. století, kdy je hudba ovládána tonalitou. Je strukturováno charakterem hudby, kterou jedinec vnímá.

Tonalita patří mezi výrazové prostředky spjaté s melodií. Považujeme ji za způsob organizace tónových výšek na základě vztahu k jednomu tonálnímu centru. Podle celostní psychologie je tonalita chápána jako určitý tvar, v němž každý prvek má jinou kvalitu.²⁰

Tonální cítění je schopnost vnímat, chápat a prožívat tonální vztahy a závislosti tónů v melodii. Melodie ukončena na jednom z tónů tónického kvintakordu vyvolává pocit ukončenosti, naopak melodie ukončena na vedlejším stupni projevuje tendence pokračovat v melodii dále. Základem tonálního cítění je tedy vnímání výškových vztahů.

Emocionální prožívání tonality závisí na operativní paměti (zanecháním odeznělých tónů ve vědomí a jejich srovnáním se znějícími) a anticipací, která předvídá směr výškového pohybu melodie dle předchozích hudebních zkušeností.

6.1.2.4 Harmonické cítění

Harmonické cítění úzce souvisí s tonálním cítěním z důvodu, že tonalita je nadřazena harmonii. Zatímco tonální cítění uplatňujeme lineárně – tedy ve vztahu k jednohlasé melodii, harmonické cítění praktikujeme ve směru horizontálním a vertikálním – na kontinuitu harmonických vazeb a vícehlasou fakturu hudby. Je tedy schopností umožňující vnímat, prožívat, analyzovat, reprodukovat, případně vytvářet vícehlasou hudbu.²¹

Prakticky jedinec s touto schopností sluchově analyzuje akordy, rozlišuje konsonance a disonance a prožívá harmonii, tedy vazby akordů. Starší autoři předpokládali, že harmonické cítění spočívá pouze v rozlišování konsonancí a disonancí.

Psychologické výzkumy potvrzují, že jedinci, kteří se nezabývají hudbou, v určitém stádiu svého vývoje, nerozezná konsonanci od disonance, doprovod v jiné tónině, než je melodie, v nich nevyvolávají nepříjemné emoce, což svědčí o nepřítomnosti sluchové analýzy akordů.

¹⁹ J. V. NAZAJKINSKIJ, O psychologii hudobného vnímania. Preklad z ruštiny. Bratislava 1980.

²⁰ SEDLÁK, František a Hana VÁŇOVÁ. Hudební psychologie pro učitele. Praha: Karolinum, 2013. str. 147

²¹ SEDLÁK, František a Hana VÁŇOVÁ. Hudební psychologie pro učitele. Praha: Karolinum, 2013. str. 153

Harmonické cítění přichází až po rozvinutí smyslu pro tonalitu. Zatím ale nikdo nedokázal zjistit, v jakém časovém období se harmonické cítění objevuje a jaká je jeho kvalita v jednotlivých vývojových fázích.

6.1.2.5 Hudební paměť

Hudební paměť se považuje za klíčovou hudební schopnost, nepostradatelnou pro všechny hudební operace a činnosti i pro spojitosti hudebního vědomí. Je nezbytnou schopností pro všechny hudebníky, od amatérů až po profesionály, ale i pro hudební posluchače. Spojení hudební paměti s představivostí a fantazií umožňuje vytvářet základ pro hudebnost člověka a jeho vztah k hudbě.

Paměť uchovává minulé smyslové podněty, prožitky, informace i zkušenosti a umožňuje využít je v podobných nebo zcela nových situacích a výtvorech.²² Hudební paměť je schopnost nervové soustavy přijímat hudební informace, vnitřně je zpracovávat, znovu si je později vybavovat a případně je redukovat. V hudebně paměťovém procesu lze vyčlenit tři navazující fáze – vstup hudby a její zpracování, zapamatování hudby a znovupoznání a reprodukce již zažitě hudby.

6.1.2.6 Hudební představivost

Hudební představivostí nazýváme schopnost vytvářet v mysli hudební představy a záměrně s nimi operovat, čímž dochází k promítání hudby jako struktury do hudebního vědomí.²³ V hudební praxi bývá hudební představivost zjednodušeně označena jako „vnitřní sluch“. Myslíme tím schopnost předem v duchu slyšet vnímanou hudbu, případně ji slyšet jen na základě notového zápisu, aniž by došlo k její zvukové realizaci.

Produktem hudební představivosti jsou hudební představy, které jsou vybavenými obrazy tónů, výrazovými prostředky, tónovými vztahy či částmi i celými hudebními skladbami. Představy mohou být nasměrovány buď do minulosti – vzpomínky, nebo do budoucnosti.

Jelikož hudební představivost je základem hudebního rozvoje jedince, vyplývá z toho, že je potřeba její výchově a rozvoji věnovat soustavnou pozornost. Značného rozvoje může představivost dosáhnout při hudebně tvořivých činnostech. Jedním z prostředků, jak umocnit rozvoj hudebnosti je využívání principů tvořivé intonace. Tento postup spojuje do jednotného

²² SEDLÁK, František a Hana VÁŇOVÁ. Hudební psychologie pro učitele. Praha: Karolinum, 2013. str. 161

²³ SEDLÁK, František a Hana VÁŇOVÁ. Hudební psychologie pro učitele. Praha: Karolinum, 2013. str. 174

systemu rozkvět intonačních, sluchových a tvořivých dovedností a přispívá zejména k rozvoji tonálního citění, hudební představivosti, myšlení a tvořivých schopností.

6.1.2.7 Hudební myšlení

Hudební myšlení navazuje na hudební představivost, neboť s touto schopností úzce souvisí. Hudební myšlení má zdůraznit právě to, co nelze získat jen smyslovým vnímáním a operacemi s představami, ale abstrakcí a logickou cestou.²⁴

Hudební myšlení je podmíněno jednotlivými myšlenkovými operacemi, které se uplatňují ve všech hudebních činnostech. Základní operací je analýza, nezbytná již v hudebním vnímání, kdy jedinec odděluje jednotlivé smysluplné celky z jednotné hudební struktury. Syntéza je další myšlenkový proces, který spojuje analýzou oddělené části, vztahy a spojuje je v souhrnné celky a struktury. V hudebním myšlení se oba procesy prolínají, přičemž jedna z nich může vystoupit do popředí. Ucelenost analýzy a syntézy umožňuje hudební dílo lépe pochopit a případně jej interpretovat v nových souvislostech.

Problematika hudebního myšlení je často spojována s osvojováním hudebně teoretických poznatků, které jsou nezbytným prostředkem rozvoje hudebnosti.

6.1.2.8 Hudebně tvořivé schopnosti

Jde o zvláštní vlastnosti hudebního vědomí zajišťující novost, originalitu a neopakovatelnost hudebních projevů. Jejich mnohotvárnost je obrovská a je proto nesnadné je vydělit a charakterizovat.²⁵ Hlavní schopností ve stavbě tvořivé osobnosti je produktivní (hudebně tvořivé) myšlení. Projektuje se do oblasti hudebního myšlení. V tvořivém myšlení mají důležitou roli i účast fantazie a intuitivní procesy, které se nedají převést na myšlenkové operace.

V hudebně tvořivém myšlení se tedy střetává vědomé s nevědomým, záměrné se spontánním, cílené s náhodným a racionální s iracionálním. Sloučení myšlení a fantazie v jednu tvůrčí sílu je podmíněno skutečností, že každá tvořivá činnost vyžaduje účast fantazie i rozumu.²⁶

²⁴ SEDLÁK, František a Hana VÁŇOVÁ. Hudební psychologie pro učitele. Praha: Karolinum, 2013. str. 182

²⁵ SEDLÁK, František a Hana VÁŇOVÁ. Hudební psychologie pro učitele. Praha: Karolinum, 2013. str. 192

²⁶ SEDLÁK, František a Hana VÁŇOVÁ. Hudební psychologie pro učitele. Praha: Karolinum, 2013. str. 194

6.2 Osobnosti zajišťující hudebně-pedagogickou činnost v pěveckém útvaru

6.2.1 Sbormistr

Sbormistr je nenahraditelnou částí každého pěveckého uskupení. Vedení sboru vyžaduje od sbormistra vysoké osobní nasazení a náročnou domácí přípravu.

Je potřeba, aby sbormistr znal jednotlivé členy sboru, a to nejen z hlediska pěveckých možností, ale i z hlediska povahy. Sbormistr by měl mít se zpěváky přátelský vztah, zároveň by ale měl působit autoritativně a ve sboru si držet kázeň a disciplínu.

Sbormistr musí při práci se sborem vědět, co dělá. Musí si být jistý v dirigentských gestech, repertoáru, rytmu, intonaci, technikách zpěvu apod. Zkoušku musí mít předem organizačně a časově rozloženou – kolik času věnovat hlasové výchově, nácvičku skladeb apod. Musí být ostražitý a vnímat veškeré intonační či rytmické chyby. Jakožto pedagog pracující s lidmi, musí brát ohledy na individuální stránku každého člena sboru, v případě chyby tedy musí upozornit, ale je potřeba se vyvarovat jakémukoli zesměšňování chybujícího člena.

Pro udržení kázně ve sboru je potřeba již na začátku stanovit pravidla, podle kterých se musí zpěváci všech věkových kategorií řídit. Zkoušky musí být stanoveny na určitý den v týdnu a čas a musí se dodržovat. Nelze zkoušky plánovat ze dne na den.

Sbormistr na sebe také bere roli manažera. Shání a zařizuje vystoupení, vede si záznamy o členech ve sboru, případně spolupracuje s vyššími institucemi kvůli financování.

6.2.2 Korepetitor

Korepetitoři jsou při sborovém zpěvu velice žádaní, neboť většina sborů koncertuje s doprovodem nějakého nástroje – hlavně klavíru. Zároveň jsou korepetitoři využíváni při sborových zkouškách, i když potom na koncertech nehrají.

Často úlohu korepetitora při zkouškách plní sám sbormistr. *„Každý učitel – sbormistr by měl být vybaven celou škálou technických dovedností ve hře na klavír, které by mu umožnily úspěšnou práci, a to jak v hodinách hudební výchovy, tak i ve vlastní činnosti s pěveckým sborem. V tomto smyslu by jeho příprava měla být zaměřena na zvládnutí doprovodné hry, improvizací klavírního doprovodu k písním a ve smyslu vlastní sbormistrovské praxe především na hru sborových partitur, čtení sborových partitur a korepetici pěveckého sboru. Tyto požadavky vyplývají ze skutečnosti, že ne všude jsou vytvořeny takové podmínky, aby učitel*

pracující s pěveckým sborem či kroužkem měl k dispozici vlastního korepetitora.“²⁷ Korepetitor tedy potřebuje kromě základních předpokladů ve hře na klavír i klavírní improvizaci a hru z listu, která rozvíjí nástrojovou pohotovost, rozvíjí postřeh i sluchovou představivost.

Ideální korepetitor by měl svými poznatky a dovednostmi vynikat nad ostatními hudebníky. Měl by být psychicky odolný, přizpůsobivý a pohotový.

6.2.3 Hlasový poradce

U každého sboru by měl působit hlasový poradce, a to buď pravidelně, nebo externě pro případné konzultace. Hlasový poradce musí dohlížet na spoustu důležitých faktorů, které nejenže ovlivňují zvuk celého sboru, ale působí zároveň i na hlas každého jednotlivce. Proto by si měl vést záznamy každého člena a podle těchto záznamů se zpěváky pracovat. Ideální je, pokud hlasový poradce sám prošel kdysi dětským sborem, a zná tak přímo z praxe požadavky na tvorbu tónu ve sborovém zpěvu, učitel sólového zpěvu bez zkušeností se sborem by naopak mohl jednotné sborové barvě uškodit.

Hlasový poradce má na starost každé rozezpívání a hlasovou výchovu sboru, může to případně být sbormistr a poradce v jedné osobě. Zároveň by měl být v kontaktu s foniatrickým oddělením, aby případné hlasové problémy zpěváků měl s kým konzultovat.

6.3 Struktura sborové zkoušky

Sborové zkoušky by měly probíhat pravidelně, nejlépe uprostřed týdne. Zkoušky slouží k nácvičce nových skladeb, upevňování a opakování starého repertoáru, stmelení kolektivu a pěstování motivace.

6.3.1 Pěvecké dýchání

Před samostatným rozezpíváním je potřeba se správně rozdýchat. *„Dýchání je pro většinu lidí samozřejmou věcí, o níž vůbec nepřemýšlejí, a přesto bez života-tvorného dechu by nebyl život, zpěv ani řeč.“*²⁸ Abychom využili dýchání pro účely zpěvu, je potřeba tuto vrozenou nevědomou činnost učinit vědomou. Musí však zůstat přirozené.

Při zpěvu využíváme kombinaci hrudního a břišního dýchání, tzv. kosto-abdominálním. *„Ve sboru usilujeme o navození tohoto kombinovaného nádechu, při kterém bránice klesá dolů a*

²⁷ KOLÁŘ, Jiří, ROB, J., Štíbrová, I. Sborový zpěv a řízení sboru 1/2, Praha, 1998. s. 19

²⁸ KOLÁŘ, Jiří. Sborový zpěv a řízení sboru. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983. s. 15

*spodní partie volných žeber se rozestupují do stran.*²⁹ Tato technika zpěvákům umožňuje vydechnout pomaleji a omezuje tlak na hlasivky.

Rozlišujeme tři fáze dýchání: nádech, zadržení a výdech. V první fázi je nejdůležitější nádech nosem s navozením uvolnění, který se většinou kombinuje s nádechem ústní dutinou. Měli bychom dbát na to, aby nádech byl takový, který dokážeme bez většího úsilí udržet v plicích.

Zadržení dechu navozuje moment uklidnění a soustředění na výdech, čímž je již tvořen tón. Tato fáze je velice důležitá např. před začátkem skladby. Při výdechu hraje velkou roli dechová opora.

6.3.2 Hlasová výchova a rozezpívání

Rozezpívání je nedílnou součástí pro práci se sborem, proto jej vždy zařazujeme na začátek zkoušky. Rozezpívání je důležité nejen při zkouškách, ale i před každým pěveckým výkonem. Hlavním úkolem rozezpívání je aktivizace člověka pomocí systematických cvičení, při kterých hlasivky uvolníme, odhleníme, prokrvíme, rozcvičíme a rozhýbeme.

Správná technika rozezpívání vede ke kvalitní hlasové kultuře sboru. Je nezbytné vést zpěváky ke zdravému, přirozenému a nenásilnému tvoření tónu, ke správnému dýchání a držení těla. Rozezpíváním můžeme vyřešit i nějaký technický problém a koncentrujeme se při něm na něco, co poslouží při samotném nácvičku skladby.

Hlasová výchova je na rozdíl od rozezpívání dlouhodobější proces. V pěveckém sboru se zaměřuje na pěstování a získávání pěveckých návyků. Podle kvality hlasové výchovy poznáme vyspělost a kvalitu sboru, jejíž patřičná úroveň vede ke kvalitní interpretaci.

6.3.3 Motivace na skladbu

Motivace na skladbu je v podstatě první fází nácvičku nové skladby. Zpěváci se seznamují s obsahem a tématem písně, aby věděli, o čem zpívají, a mohli ji přednést s požadovaným výrazem. Pokud je skladba v jiném jazyce, je potřeba, aby se zpěváci text naučili bez melodie alespoň tak, aby ho byli později schopni zpívat.

6.3.4 Nácviček písně

V další části zkoušky je vhodné se věnovat nácvičku nové skladby. Zpěváci jsou po rozezpívání navnaděné a jsou tedy schopni vyššího soustředění. Začínáme ideálně něčím jednodušším, abychom děti motivovali a ukázali jim, čeho mohou dosáhnout. Stačí třeba ze začátku nacvičit

²⁹ KOLÁŘ, Jirí. Sborový zpěv a řízení sboru. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983. s. 15

jen několik taktů, z nichž bude zřejmý charakter a efekt skladby. Tím zpěváky motivujeme. Byla by chyba začínat skladbou či částí skladby, která je na hranici možností sboru. Zpěváci by ztratili důvěru ve své schopnosti a nácvik by je nebavil.

Při nácviku skladeb je kladen důraz na správnou intonaci, výraznou artikulaci a dodržování zásad sborového zpěvu (zejména přizpůsobení individuálního pěveckého projevu celku). Samotný nácvik probíhá náslechem nebo četbou z not, záleží na věkové kategorii zpěváků a jejich možnostech.

6.3.4.1 Nácvik imitací

Při nácviku imitací zpěváci napodobují melodii, rytmus, text i přednesové prvky nacvičované skladby. Tato metoda je využívána hlavně u mladších zpěváků, kteří nemají schopnost číst z not, uplatňuje se pro rychlejší a snadnější nácvik.

Je potřeba, aby skladba byla nejprve celá předvedena sborníkem, aby zpěváci získali představu o pozdější interpretaci a výrazových prostředcích. Nácvik poté musí být rychlý a intenzivní. Předvedeme část skladby, v případě, že je píseň kratší, uvedeme ji celou. Poté ji provedeme znovu, ale to už zpěváci opakují také. Jednotlivě procvičené části okamžitě spojujeme, takže nabalujeme části na již známé. Pěvecky náročnější části lze zahrnout již do hlasových cvičení při rozezpívání, při samotném nácviku bude již úsek zautomatizovaný. Píseň je vhodné poté jako celek alespoň ještě jednou zopakovat pro osvojení.

Při nácviku složitějších skladeb je vhodnou variantou postup od konce. Začínáme poslední částí, poté částí předcházející, na kterou navážeme závěrem, který je pro zpěváky již známý. Melodie je tím vždy ukončena, což působí pozitivně.

6.3.4.2 Nácvik intonací

K nácviku intonací potřebují mít zpěváci určitou úroveň intonačních dovedností – umí z not zazpívat kvintakord, kousky stupnice a opakované tóny, solmizační a rytmické slabiky. Zpěvák si v tu chvíli dokáže píseň zazpívat sám, případně s minimální pomocí. Při intonační metodě volíme skladby tak, aby odpovídaly úrovni zpěváků.

Zpěváci si prohlédnou notový zápis písně a určí si tóninu. Pomocí názvů not, stupňů, libovolných či solmizačních slabik zkouší intonovat melodii bez rytmu v dlouhých notách. Při nácviku můžeme melodii podbarvovat tónikou či dominantou, melodii ale necháváme pouze na zpěvácích. Počkáme, až zpěvák melodii zazpívá, my poté jen zahrajeme tóny zpětně pro kontrolu.

Po upevnění melodie se soustředíme na rytmus. Můžeme použít rytmické slabiky, pomocí kterých poté intonujeme i melodii. Nakonec slabiky nahradíme textem a výrazovými prostředky (dynamikou, frázováním apod.), čímž píseň zkompletujeme.

7 Pěvecké sbory a sdružení

Pěveckých sborů je po celé České republice nespočet od amatérských sborů až po sbory profesionální. Můžeme je rozdělit do kategorií podle věku, hlasového obsazení, počtu zpěváků a dalších.

Dětské sbory mají v České republice největší zastoupení, existuje jich přes dvě stě. Pokud bychom se měli zaměřit na nejlepší dětské sbory, budeme samozřejmě pátrat po jejich úspěšnosti na celostátních a mezinárodních soutěžích. Ve své práci bych se ráda zaměřila na ty nejlepší, co u nás máme.

7.1 Severáček

Severáček byl založen manželi Jiřinou a Milanem Uherkovými v roce 1958. Jedná se tedy o sbor s bohatou historií. Sbor působí při Základní umělecké škole v Liberci, jeho sbormistryní je Mgr. Silvie Langrová (Pálková) Dis., která v čele stojí od roku 1997.

Sbor se skládá ze čtyř přípravných oddělení a koncertního sboru a čítá dvě stě třicet děvčat a chlapců ve věku od čtyř do osmnácti let.

Své kvality Severáček dokazuje vítězstvími v mnoha domácích i zahraničních soutěžích. Sbor již vystupoval na třech kontinentech a odvezl si přes 35 prvenství. Bývá též hostem na mnoha mezinárodních hudebních festivalech včetně Pražského jara.

Repertoár tohoto sboru je pestrý, nalezneme v něm skladby všech období od středověké hudby až po současnou, velkou část tvoří úpravy lidových písní zakladatelem Severáčku, Milanem Uherkem.

Severáček spolupracuje s našimi předními orchestry, dirigenty a operními scénami, pravidelně natáčí pro rozhlas a televizi a sám vydal několik gramofonových desek a vlastních CD.

7.2 Královéhradecký dětský sbor JITRO

Historie Jitra sahá do roku 1973, kdy jej založil Josef Navrátil. Od roku 1977 stojí v čele sboru prof. PhDr. Jiří Skopal, CSc., který sbor dovedl k nejednomu úspěchu. Sbor čítá ve svých sedmi odděleních okolo 350 zpěváků mezi čtyřmi a devatenácti lety.

Sbor při svých turné a soutěžích navštívil všechny kontinenty kromě Afriky. V roce 2018 se podíval do Austrálie, uskutečnil již patnáct turné po Spojených státech amerických a osm turné po Japonsku.

Do repertoáru sboru můžeme zařadit díla vokální polyfonie, oratoria, spirituály, ale též hudbu současnou a úpravy lidových písní.

7.3 Motýli Šumperk

Sbor, jehož název je podle jeho zakladatele, založil v roce 1962 Alois Motýl. Motýli během jeho vedení zažili své první úspěchy, které pokračovaly pod vedením jeho syna Tomáše Motýla. Od roku 2016 vede sbor a jeho pět oddělení bývalá členka Motýlů, Helena Stojaníková.

Motýli za sebou mají mnoho domácích i zahraničních úspěchů, mezi které patří například první cena cum laude z belgického Neerpeltu nebo ocenění Grand Prix v kategorii dětských a mládežnických sborů na Maltě.

Repertoár sboru zahrnuje hudbu duchovní i světskou, velké zastoupení má hudba současná. Některé skladby z repertoáru byly přímo věnovány sboru, jiné zase sbor uvedl jako světovou premiéru.

7.4 Ondrášek Novojičínský sbor ZUŠ

Ondrášek byl založen v roce 1967 Václavem Ptáčkem a postupem času se stal neodmyslitelnou součástí kulturního života Nového Jičína. Současným sbormistrem a uměleckým vedoucím je Josef Zajíček, který se s Ondráškem pravidelně představuje svým posluchačům na domácích i zahraničních koncertech.

Na svém kontě má sbor mnoho ocenění z mezinárodních soutěží. Pyšnit se může například vítězstvím na soutěži ve Washingtonu, D. C. z roku 2014. Kromě zahraničí se Ondrášek pravidelně účastní také přehlídek a soutěží po celé České republice. Zároveň každé dva roky pořádá celostátní přehlídku Porta Musicae, na kterou se sjíždějí sbory z celé republiky.

Repertoár sboru je velice pestrý, nalezneme zde skladby ze všech slohových období, současných hudebních trendů a mnoho úprav lidových písní z Čech, Moravy, Slezska, Slovenska a dalších zemí.

7.5 Kvítek Dačice

Kvítek působí při Základní umělecké škole Dačice. Založil jej v roce 1997 Vítězslav Hergesel, který jej vedl až do roku 2016. Po jeho odchodu se ve vedení sboru vystřídal několik bývalých členek a od roku 2019 vede sbor a jeho čtyři oddělení Ivana Barešová.

V průběhu své existence si Kvítek zapsal nejedno prvenství na soutěžích mezinárodních i domácích. Při svých zahraničních cestách Kvítek navštívil Španělsko, Francii, Belgie a sousední Německo a Slovensko.

Do repertoáru sboru můžeme zařadit skladby od renesance až po současnost. Najdeme zde ale také úpravy lidových písní, od nejjednodušších až po náročnější.

7.6 Dětské a mládežnické sborové studio Permoník

Dětské a mládežnické sborové studio Permoník nebo také Permoník choir Karviná založili v roce 1966 manželé Eva a Ivan Šeinerovi. Sbor působí při Základní umělecké škole Bedřicha Smetany v Karviné a tvoří jej 7 sborů se zpěváky od 5 do 65 let.

Permoník patří ke sborům, které dovedly jejich výkony až k nejvýznamnějším světovým podiím. Navštívil již 16 zemí, mezi nimiž nevynechal ani Rusko, Austrálii, Čínu nebo Japonsko. Sbor má též bohatou diskografii, značnou část repertoáru zaznamenal na 18 CD.

Permoník spolupracuje nebo již spolupracoval s předními českými i zahraničními skladateli, kteří mu velice často svěřují premiérové provedení jejich skladeb. Zároveň bývá velice často hostem nejrůznějších orchestrů a spojuje se s mnoha českými umělci.

7.7 Radost Praha

Dětský pěvecký sbor Radost Praha založil v roce 1961 Ing. Vladislavem Součkem. Od roku 1994 sbor působí při Základní umělecké škole v Praze 7. Od roku 2012 sbor vede PhDr. Jan Pirner. Součástí sboru jsou tři přípravná oddělení a komorní sbor, který se zpravidla skládá z bývalých členek koncertního sboru.

Radost se pravidelně účastní mezinárodních soutěží a festivalů, z nichž odjíždí s významnými oceněními. Za své existence sbor navštívil mnoho evropských zemí, dvakrát cestoval až do Kanady. Ve své sbírce úspěchů nalezneme nejedno prvenství, nejvýznamnější ocenění si přivezli například ze Španělska, Belgie, Litvy, Slovinska a Itálie.

Repertoár sboru zahrnuje nejrůznější skladby od renesance po současnost. Nalezneme zde mnoho úprav lidových písní a skladby českých skladatelů věnovány sboru.

7.8 Pueri Gaudentes

Sbor Pueri Gaudentes založila v roce 1990 sbormistryně Zdena Součková jako jeden z mála českých ryze chlapeckých sborů. Stejně jako Radost Praha dnes patří k Základní umělecké škole v Praze 7. K Pueri Gaudentes patří čtyři přípravná oddělení, která vede zakladatelka

celého sboru, koncertní sbor spojený z chlapeckého a mužského sboru vedou sbormistři Libor Sládek a Jan Kyjovský.

Sbor pravidelně jezdí do zahraničí na nejrůznější soutěže a přehlídky, mezi země, které navštívil, patří Itálie, Rakousko, Belgie, Nizozemí, Švédsko, Norsko, Japonsko, Řecko, Španělsko, Finsko, Estonsko, Lotyšsko, Litva nebo Izrael. Získal vysoká ocenění například v Lindenholzhausenu a Gorizii.

V repertoáru sboru můžeme najít skladby všech historických období, úpravy lidových písní v různých jazycích. Nalezneme zde mnoho skladeb Pavla Jurkoviče, Emila Hradeckého a dalších českých skladatelů, kteří skladby věnovali přímo sboru.

7.9 Pražská kantiléna

Pražská kantiléna byla založena v roce 1991 Zuzanou Drtinovou při Základní umělecké škole Jižní Město. Sbor se skládá ze třech přípravných oddělení a dvou koncertních (Dětský a dívčí koncertní sbor), které navštěvuje dohromady 459 zpěváků ve věku od čtyř do třiceti pěti let. Sbornistryněmi Dětského koncertního sboru jsou Karolína Řepová a Anna-Marie Lahodová.

Pražská kantiléna má za sebou mnoho úspěchů na evropských soutěžích jako je Muziekfestival Neerpelt v Belgii, Kaunas Cantat v Litvě nebo International Chir Championship Tuzla v Bosně a Hercegovině.

Repertoár sboru obsahuje skladby nejrůznějších žánrů a stylů, důležitou a stěžejní částí repertoáru jsou skladby autorů 20. století a skladby s folklorní tematikou.

7.10 Kühnův dětský sbor

Režisér, sbormistr a významný pěvec Jan Kühn původně pro potřeby Československého rozhlasu v Praze založil v roce 1932 Kühnův dětský sbor. Roku 1952 byl sbor začleněn k České filharmonii, jejíž součástí byl celých čtyřicet let. Od roku 1967 stojí v čele sboru sbormistr Jiří Chvála. V současné chvíli sbor navštěvuje přes devět set zpěváků a dělá to z něj největší sbor v České republice. Koncertní sbor spolu s Jiřím Chválou vede Petr Louženský, který je v Kühnově dětském sboru od roku 2009.

Kühnův dětský sbor vystupoval v mnoha zemích po celém světě. Navštívil například Japonsko, Austrálii, Nový Zéland, Singapur, Mexiko, Kanadu, Spojené státy americké, Jihoafrickou republiku a další. Na svém kontě má také nejedno vítězství v mezinárodních soutěžích, mezi největší úspěchy patří trojnásobné vítězství ve španělské Tolose. Sbor také spolupracuje

s orchestry a operními scénami. Děti z Kühnova dětského sboru jsou již od roku 1936 pravidelně obsazovány v operách v Národním divadle v Praze.

Reperoár Kühnova dětského sboru zahrnuje širokou škálu skladeb duchovních i světských. Patří sem skladby a capella, skladby s doprovodem orchestru, dětské opery a hudebně taneční pásma.

7.11 DPS Poupata

Dětský pěvecký sbor Poupata působí při Základní škole s rozšířenou výukou hudební výchovy Maršovská v Teplicích. Jeho vznik sahá do roku 1992, kdy jej při základní škole Čs. Dobrovolců založily učitelky Dana Königová a Zdena Bártová. Postupem času se vedení sboru ujala Helena Mazzolini, která jej od roku 2000 vede spolu s Janou Ptáčkovou na již zmíněné Základní škole s RvHv v Teplicích. Sbor v současné době čítá cca 75 zpěváků, kteří jsou žáky 3. až 5. ročníků s hudebním zaměřením.

Během své existence se Poupata proslavila v České republice i zahraničí. Mezi největší úspěchy patří zlaté a stříbrné pásmo z Celostátní přehlídky školních dětských pěveckých sborů v Uničově z roku 2014. Sbor se podílí i na spolupráci se zpěváky, mezi něž patří např. J. Ledecký nebo J. Vágner.

Do repertoáru sboru lze zařadit úpravy lidových písní, dětské sborové písně od českých autorů, např. Přemysla Kočího, sborové úpravy populárních písní, cizokrajné písně a duchovní hudba. Velmi často je pěvecký projev doplněn o hru na zobcové flétny či nástroje Orffova instrumentáře.

8 Sborové přehlídky a soutěže

Se sborovou činností souvisí též koncertování a vystupování na nejrůznějších přehlídkách a soutěžích. Stejně jako sbory, můžeme soutěže a přehlídky rozdělit do nejrůznějších kategorií podle počtu zpěváků, jejich pěvecké úrovně či věku.

Zůstaneme u dětských pěveckých sborů a zaměříme se na některé české přehlídky a soutěže věnované mladším zpěvákům.

8.1 Celostátní přehlídka školních dětských sborů

Tato přehlídka, jež v loňském roce oslavila své 30. výročí, se koná za účelem setkání školních i neškolních dětských sborů z celé republiky, předávání zkušeností a vytváření příležitostí pro inspiraci a vzájemnou spolupráci. Celostátní přehlídce předchází krajské, případně oblastní postupové přehlídky, jejichž součástí jsou besedy s rozborem jednotlivých vystoupení od poroty. Koná se zpravidla koncem května v Uničově.

8.2 Jarní petrklíč

Historie soutěže Jarní petrklíč sahá až do roku 1985. Ředitelem a zakladatelem je Mgr. Josef Buchal. Soutěž je rozdělena do šesti kategorií, ve které se setkávají nejen sbory, ale také sóloví zpěváci a instrumentalisté ze základních škol, základních uměleckých škol nebo od soukromých učitelů hudby.

Jarní petrklíč se pravidelně koná na Praze 8, která také celou akci zaštiťuje. Do poroty soutěže zasedají nejrůznější hudební osobnosti z Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, která od roku 1993 se soutěží spolupracuje, ale i mnoho dalších. Porota zařazuje úspěšné soutěžící do třech pásem a vyhlašuje tím držitele zlatých, stříbrných a bronzových stuh. Zároveň je v každé kategorii vyhlášena hlavní cena pro jednoho ze soutěžících.

8.3 Svátky písní Olomouc

Mezinárodní festival pěveckých sborů Svátky Písní Olomouc se koná od roku 1972. Během své historie si vybudoval významné místo mezi ostatními českými festivaly. Festival, který zpravidla probíhá v prvním červnovém týdnu v Olomouci, zajišťuje setkání množství pěveckých sborů mnoha kategorií.

Soutěž je určena pro dětské sbory, mládežnické i dospělé sbory z různých zemí světa. Festival nabízí kromě soutěží bohatý doprovodný program, nesoutěžní sborová vystoupení, workshopy a pro sbormistry setkání s odbornou porotou, v níž zasedají mezinárodní lektoři a sbormistři z Evropy i Asie. Od roku 2015 je navíc spojen se Svátky města Olomouc, čímž se pro sbormistry otevírá mnoho aktivit, které mohou během svého pobytu v Olomouci zažít.

9 Závěr

Instituce zajišťující pedagogické ovlivnění volného času mají v současné době nespočet nabídek volnočasových aktivit, mezi něž patří také pěvecké činnosti.

Mezi první cíle mé bakalářské práce patřila charakteristika volného času a jeho specifika, výchově mimo vyučování a její stručné historii spolu s třetí kapitolou věnovanou jedné z hlavních osobností ovlivňující volný čas na našem území a popis institucí věnující se pedagogickému ovlivňování volného času.

Dalším cílem bylo přiblížit hudebně-psychologické aspekty potřebné pro zajištění realizace vokálních činností včetně vedení zájmového pěveckého útvaru a uvést některé z výběrových dětských sborů České republiky.

Při zpracování tématu volného času pro mě byly velkým přínosem literární zdroje, hlavně publikace J. Pávkové *Pedagogika volného času*. Poskytnuté rozhovory mi pomohly hlavně při zpracování kapitol o vedení pěveckého sboru, kdy byly informace poskytovány ze strany současných i bývalých sboristů. Rozhovory proběhly bez problémů, jeden musel z důvodu vzdálenosti a epidemiologické situace proběhnout online.

Věřím, že cíle, které jsem si na začátku práce stanovila, se mi podařily splnit. Výsledkem této bakalářské práce je komplexní rešerše pedagogického ovlivňování volného času prostřednictvím vokálních činností. Pěvecké rozvíjení osobnosti je podle mě velice důležité, sama se podílím na vedení zájmového útvaru v jedné z výše zmiňovaných institucí.

10 Seznam použité literatury

10.1 Bibliografie

PÁVKOVÁ, J., HÁJEK, B., HOFBAUER, B., HRDLIČKOVÁ, V., PAVLÍKOVÁ, A. Pedagogika volného času. Praha: Portál, 2002.

PÁVKOVÁ, Jiřina. Pedagogika volného času. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2014.

HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy. Praha: Portál, 2008.

ŠTĚDRŇ, Bohumír. Ferdinand Vach. Praha. Česká akademie věd a umění, 1941.

SEDLÁK, František a Hana VÁŇOVÁ. Hudební psychologie pro učitele. Praha: Karolinum, 2013.

STAŠEK, Čestmír. ABC začínajícího sbormistra: receptář ve 40 bodech. Praha: Supraphon, 1981.

TŮMA, Jiří. Pedagogika volného času. Praha: Vysoká škola tělesné výchovy a sportu Palestra, spol. s r.o., 2018.

PÁVKOVÁ, Jiřina. Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času. Vyd. 2. Praha: Portál, 2001.

KOLÁŘ, Jiří. Sborový zpěv a řízení sboru. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983.

KOLÁŘ, Jiří, ROB, J., Štíbrová, I. Sborový zpěv a řízení sboru 1/2, Praha, 1998.

KOLÁŘ, Jiří. Sborový zpěv a řízení sboru I. Netolice: Jc-Audio, 2009.

KOLÁŘ, Jiří a Ivana ŠTÍBROVÁ. Sborový zpěv a řízení sboru II. Netolice: Jc-Audio, 2011.

STAŠEK, Čestmír. Učíme se zpívat ve sboru. Praha: Panton, 1960. Čtení o hudbě.

J. V. NAZAJKINSKIJ, O psychologii hudobného vnímania. Překlad z ruštiny. Bratislava 1980.

JŮVA, Vladimír. Základy pedagogiky pro doplňující pedagogické studium. Brno: Paido, 2001.

SYNEK, Jaromír. Didaktika hudební výchovy I. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004.

TICHÁ, Alena. Učíme děti zpívat: hlasová výchova pomocí her pro děti od 5 do 11 let. Vyd. 3. Praha: Portál, 2014.

MUNDILOVÁ, Anna. Rozezpívání jako součást pěvecké výchovy sborového zpěváka.

Bakalářská práce. Praha, 2011.

ŠLINC, Radim. Základní škola s rozšířenou výukou hudební výchovy v Teplicích. Bakalářská práce. Praha, 2018.

PECHÁČEK, Stanislav. Historie hudebního vzdělávání v českých zemích – 1. část.

Hudební výchova: časopis pro hudební a obecně estetickou výchovu školní a mimoškolní.

Praha: Karolinum, 2016.

10.2 Internetové zdroje

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY ČR:

<https://www.msmt.cz/mladez/strediska-volneho-casu>

DĚTSKÝ PĚVECKÝ SBOR SEVERÁČEK: <https://severacek.cz/>

KRÁLOVÉHRADECKÝ DĚTSKÝ SBOR JITRO: <https://jitro.cz/>

MOTÝLI ŠUMPERK: <https://www.motyli-sumperk.cz/>

ONDRÁŠEK NOVOJIČÍNSKÝ SBOR ZUŠ: <https://www.ondraseknj.cz/>

KVÍTEK DAČICE: <https://www.kvitek-dacice.cz/>

DĚTSKÉ A MLÁDEŽNICKÉ SBOROVÉ STUDIO PERMONÍK: <http://permonik.com/>

RADOST PRAHA: <http://www.radostpraha.cz/>

PUERI GAUDENTES: <https://www.puerigaudentes.cz/uvod.htm>

PRAŽSKÁ KANTILÉNA: <https://prazskakantilena.cz/>

KÜHNŮV DĚTSKÝ SBOR: <https://kuhnata.cz/cs/>

PŘEHLÍDKY A SOUTĚŽE:

<https://www.ceskesbory.cz/>

<https://www.nbdb.cz/>

<https://www.nipos.cz/>

JARNÍ PETRKLÍČ: <https://www.jarni-petrklic.cz/>

10.3 Prameny

Rozhovor s bývalou členkou dačického sboru Kvítek Kristýnou Čechovou, online 15. 11. 2021

Rozhovor s bývalou členkou sboru Radost Kristýnou Vančurovou, Praha 20. 11. 2021

Rozhovor se současnou členkou sboru Radost Eliškou Svobodovou, Praha 1. 12. 2021

Rozhovor s vedoucí školní družiny Kateřinou Jakšovou, Praha 1. 11. 2021

Rozhovor s bývalým členem sboru Pueri Gaudentes Vojtěchem Svobodou, Praha 1. 12. 2021

Rozhovor s Radimem Šlincem, Praha 25. 10. 2021